

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΥΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ COVID-19

Ιανουάριος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

	Σελίδα
1. Εισαγωγή	3
2. Αρχές Δεοντολογίας	4
3. Συμπεράσματα	6
4. Βιβλιογραφικές αναφορές	6
5. Έγκριση Γνώμης	7

Εισαγωγή:

Η πανδημία με τον ιό SARS-CoV-2, σε λιγότερο από ένα χρόνο από την εμφάνιση της, έχει δημιουργήσει μια πρωτοφανή παγκόσμια υγειονομική κρίση εφόσον εξαπλώνεται με επιταχυνόμενους ρυθμούς, προκαλώντας σημαντική νοσηρότητα και θνησιμότητα και ταυτόχρονα επηρεάζοντας δυσμενώς τους ανθρώπους, τις οικογένειες τους και την κοινωνία.

Η εισαγωγή εμβολίων στη φαρέτρα την πολιτείας, σηματοδοτεί ένα κομβικό σημείο στην αντιμετώπιση της πανδημίας, εφόσον εισάγει ένα σημαντικό εργαλείο που έχει στόχο να παρέχει προστασία από τη μετάδοση και τη λοίμωξη από το ιό SARS-CoV-2, καθώς και την εκδήλωση της νόσου COVID-19.

Είναι γενικά παραδεκτό και ιστορικά αποδεδειγμένο ότι οι εμβολιασμοί συνιστούν ένα πανίσχυρο παράγοντα προστασίας από λοιμώδη νοσήματα, τόσο ατομικά όσο και συλλογικά. Τα εμβόλια αποτελούν θεμελιώδες συστατικό της προστασίας της δημόσιας υγείας εφόσον παρέχουν προφύλαξη από νόσους που στο παρελθόν αποτελούσαν ένα σημαντικό παράγοντα νοσηρότητας και θνησιμότητας και οι οποίες επηρέαζαν δυσμενώς το προσδόκιμο επιβίωσης καθώς και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων.

Σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης είναι να εξετάσει έναντι των αρχών δεοντολογίας και με βάση τα μέχρι στιγμής διαθέσιμα στοιχεία, κατά πόσο ο εμβολιασμός κατά της νόσου COVID-19 μπορεί ή θα πρέπει να καταστεί υποχρεωτικός. *Το παρόν κείμενο της γνώμης θα πρέπει να διαβάζεται και να ερμηνεύεται στην ολότητα του και όχι αποσπασματικά.*

Για τους σκοπούς της παρούσας γνωμοδότησης, ως «υποχρεωτικός εμβολιασμός» νοείται η επιβολή από την πολιτεία μέσω νομοθεσίας ή άλλου έμμεσου τρόπου, του εμβολιασμού μέρους ή του συνόλου του πληθυσμού και την επιβολή κυρώσεων ή άλλων μέτρων σε περίπτωση μη-συμμόρφωσης. Η γνωμοδότηση επιπρόσθετα, δύναται να έχει εφαρμογή και στην επιβολή της υποχρέωσης εμβολιασμού από άλλες οντότητες όπως: ιδιωτικές εταιρείες για τους πελάτες ή το προσωπικό τους, σχολεία για τους μαθητές και διδακτικό προσωπικό καθώς και των λειτουργών των μονάδων υγείας.

Στην παρούσα φάση, για τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης για υποχρεωτικό εμβολιασμό, ή τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας ή τη λήψη περιοριστικών μέτρων θα πρέπει να προσμετρηθούν οι ιδιαιτερότητες της παρούσας πανδημίας έναντι άλλων πανδημιών. Οι ιδιαιτερότητες αυτές περιλαμβάνουν τη ραγδαία εξάπλωση της νόσου COVID-19 σε παγκόσμιο επίπεδο, τις δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, την επιβάρυνση των συστημάτων υγείας, αλλά και τις κοινωνικές ανησυχίες στο ενδεχόμενο εμβολιασμού. Θα πρέπει παράλληλα να ληφθεί υπόψη η τρέχουσα επιστημονική γνώση για την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων θεραπευτικών παρεμβάσεων.

Ιδιαίτερα, αναφορικά με την τρέχουσα επιστημονική γνώση θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η περιορισμένη γνώση ως προς την αποτελεσματικότητα των εμβολίων και το εύρος αυτής σε συνθήκες (και) εκτός των κλινικών δοκιμών και ειδικότερα, σε ποιο βαθμό τα εμβόλια είναι ικανά να προλαμβάνουν τη λοίμωξη, τη μετάδοση, την εκδήλωση της νόσου ή/και τη σοβαρότητα αυτής. Επίσης, θα πρέπει να διασαφηνισθεί η ασφάλεια τους σε βάθος

χρόνου, η διάρκεια της ανοσίας που επάγεται και ιδιαίτερα, κατά πόσο θα υπάρξει η ανάγκη επαναληπτικών εμβολιασμών καθώς και η αποτελεσματικότητα τους σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού, όπως τους ηλικιωμένους, τα ευπαθή άτομα και τα παιδιά.

Αρχές Δεοντολογίας:

Η αρχή της ωφελιμότητας (*beneficence*) στηρίζεται στην υποχρέωση των επαγγελματιών υγείας να λειτουργούν με γνώμονα το μέγιστο συμφέρον του ασθενή μεγιστοποιώντας το όφελος και ελαχιστοποιώντας τη βλάβη. Οι άγνωστες ή λιγότερο γνωστές παράμετροι, δίδουν μια αβέβαιη εικόνα κατά πόσο είναι δυνατό να επιτευχθεί βέλτιστη και με πληρότητα αγαθοεργία με την εισαγωγή υποχρεωτικού εμβολιασμού και η ενδεχόμενη εμφάνιση ζητημάτων σε σχέση με την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια που να διαφοροποιεί τη σχέση οφέλους-κινδύνου των εμβολίων, δεν μπορεί με βεβαιότητα να συνηγορήσει ως προς την πρόθεση για ελαχιστοποίηση της βλάβης.

Η αρχή της μη-βλάβης (*non-maleficence*) βασίζεται στη διασφάλιση ότι οι επαγγελματίες υγείας προβαίνουν σε δράσεις οι οποίες δεν προκαλούν βλάβη, είτε από αμέλεια, είτε από παράλειψη. Οι βλάβες που δυνατό να προκληθούν από τους εμβολιασμούς περιλαμβάνουν ευρύ φάσμα όπως τη θεραπευτική αποτυχία έως και την εμφάνιση ανεπιθύμητων ενεργειών που να ανατρέπουν τη σχέση οφέλους-κινδύνου ειδικότερα, σε διευρυμένο επίπεδο που να συνιστά ατυχή έκβαση στην προστασία της δημόσιας υγείας. Συνεπώς, για να τηρηθεί η αρχή της μη-βλάβης, συνεπάγεται ότι ο κίνδυνος βλάβης είτε είναι ελάχιστος, είτε ότι υπάρχει η δυνατότητα ελαχιστοποίησης του, παράμετροι που αναμένεται να τεκμηριωθούν μελλοντικά.

Η αρχή της αυτονομίας (*respect for autonomy*) καθορίζει ότι εναπόκειται στο κάθε πρόσωπο ατομικά να επιλέξει ελεύθερα και με επίγνωση κατά πόσο θα εμβολιασθεί εφόσον του προσφερθεί η επιλογή, χωρίς οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο εξαναγκασμό. Ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στο σκεπτικισμό και στη διστακτικότητα εμβολιασμού είναι οι λιγότερο γνωστές ή μέχρι στιγμής άγνωστες παράμετροι αναφορικά με τη νόσο COVID-19 και των εμβολίων ειδικότερα στο θέμα της ασφάλειας. Επίσης, παράγοντες που επηρεάζουν τη λήψη απόφασης των πολιτών αν θα εμβολιαστούν ή όχι μπορεί να είναι η ευρύτερη φιλοσοφία/κοσμοθεωρία τους, το επίπεδο εμπιστοσύνης στη συμβατική ιατρική, η θρησκεία καθώς και η επιρρέπεια στο να γίνουν πιστευτές ψευδείς ή παραπλανητικές ειδήσεις που διαχέονται, ή συνδυασμός των πιο πάνω. Για να τύχει πλήρους εφαρμογής η αρχή της αυτονομίας, θα πρέπει οι πολίτες να έχουν πρόσβαση και να τύχουν προορατικά, συστηματικά και στοχευμένα σε αποτελεσματική, αντικειμενική, επαρκή και διαρκή ενημέρωση για τις επιστημονικές εξελίξεις σε σχέση με τα εμβόλια. Χωρίς την ύπαρξη ενημέρωσης και της ενδυνάμωσης των πολιτών, δεν είναι δυνατή η επαρκής εφαρμογή της αρχής της αυτονομίας. Οι πληροφορίες σχετικά με τα οφέλη και τις παρενέργειες του εμβολίου, θα πρέπει να είναι προσβάσιμες τόσο από τα ΜΜΕ, όσο και από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης με αντικειμενικό τρόπο, έτσι που η απόφαση του ατόμου κατά πόσον επιθυμεί να εμβολιαστεί ή όχι, να είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής και όχι παραπλάνησης (*fake news*).

Η αρχή του δικαίου (*justice*) προϋποθέτει ότι όλοι οι πολίτες τυγχάνουν δίκαιης αντιμετώπισης. Αυτό περιλαμβάνει τη δίκαιη κατανομή των εκβάσεων υγείας σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και τάξεις. Η επιβολή υποχρεωτικού εμβολιασμού κατά της νόσου COVID-19 ενδέχεται να δημιουργήσει αδικίες όπως ο στιγματισμός ή οι διακρίσεις έναντι των πολιτών που δεν θα εμβολιασθούν είτε από επιλογή είτε λόγω άλλων προσωπικών ή κοινωνικών συνθηκών. Συνεπώς, προκύπτει ότι, με βάση την αρχή της δικαιοσύνης, δεν δικαιολογείται ο υποχρεωτικός εμβολιασμός σε αυτό το στάδιο και η τυχόν επιβολή του στο

μέλλον θα πρέπει να αιτιολογηθεί με διαφανή και επαρκή τρόπο ώστε να συνιστά πράξη εύλογης δικαιοπραξίας.

Η *αρχή της αναλογικότητας (proportionality)* προβλέπει ότι οι επιτακτικές (και απαγορευτικές) παρεμβάσεις θα πρέπει να ζυγίζονται έναντι των προσωπικών ελευθεριών σε σχέση με το ευρύτερο κοινωνικό καλό. Επιπρόσθετα, η όποια παρέμβαση θα πρέπει να γίνεται κλιμακωτά, η κατ' ελάχιστο επιτακτική σε σχέση με τις εναλλακτικές. Σε περίπτωση επιβολής υποχρεωτικού εμβολιασμού ως έσχατη παρέμβαση, το κοινωνικό όφελος θα πρέπει επαρκώς αιτιολογημένα, να υπερτερεί έναντι της προσωπικής ελευθερίας και αφού θα έχουν εξαντληθεί όλες οι λιγότερο επεμβατικές δράσεις. Στο παρόν στάδιο, δεν έχουν εξαντληθεί οι λιγότερο επεμβατικές δράσεις.

Σύμφωνα με την *αρχή της αποδοτικότητας (effectiveness)*, θα πρέπει τα προγράμματα εμβολιασμών να είναι οικονομικά αποδοτικά (cost-effective), εφόσον το κόστος χορήγησης ενός εμβολίου (πρόληψη) είναι σημαντικά μικρότερο από το κόστος της θεραπείας σε περίπτωση νόσησης. Μέχρι να μελετηθεί πιο επισταμένα και εφόσον τα προγράμματα εμβολιασμών θα αρχίσουν να παράγουν αντικειμενικά μετρήσιμα αποτελέσματα, είναι πρώιμο να θεωρηθεί ότι η αρχή της αποδοτικότητας εφαρμόζεται αποτελεσματικά στο παρόν στάδιο.

Η εισαγωγή προγραμμάτων εμβολιασμού συνιστούν ένα σημαντικό εργαλείο στην πρόληψη νόσων και συνεπώς, συμβάλουν στην εφαρμογή της *αρχής της μεγιστοποίησης της προστασίας της δημόσιας υγείας (health maximisation)*. Τα διαθέσιμα μέχρι στιγμής στοιχεία είναι ενθαρρυντικά. Ωστόσο, παραμένουν ερωτήματα που θα πρέπει να εξετασθούν, ώστε ο εμβολιασμός κατά της νόσου COVID-19 να κριθεί σε ποιο βαθμό είναι αιεφόρος και επιτυγχάνει τη μέγιστη προστασία της δημόσιας υγείας στο μακροχρόνιο.

Συμπεράσματα:

Με βάση τα πιο πάνω συμπεραίνεται ότι, στο παρόν στάδιο, με βάση τα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία και την εξέταση των αρχών δεοντολογίας όπως αυτές παρατίθενται πιο πάνω, η επιβολή υποχρεωτικού εμβολιασμού του συνόλου του πληθυσμού κατά της νόσου COVID-19 δε συνιστά μέτρο συμβατό με αυτές και είναι τουλάχιστο πρώιμο. Ως εκ τούτου θα πρέπει να αποφεύγεται η λήψη οποιωνδήποτε μέτρων που άμεσα ή έμμεσα εξαναγκάζουν τους πολίτες σε εμβολιασμό.

Είναι σημαντικό η πολιτεία και η επιστημονική κοινότητα να προβαίνουν προορατικά, συστηματικά και στοχευμένα σε αποτελεσματική, αντικειμενική, επαρκή και διαρκή ενημέρωση για τις επιστημονικές εξελίξεις σε σχέση με τα εμβόλια, έτσι ώστε οι πολίτες να ενδυναμώνονται και να λαμβάνουν ενημερωμένες αποφάσεις σε σχέση με τους εμβολιασμούς. Ειδική έμφαση θα πρέπει να δίδεται στην αντιμετώπιση ψευδών ή/και παραπλανητικών στοιχείων που διαδίδονται σε σχέση με την πανδημία, κυρίως μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Οι πολίτες ενθαρρύνονται όπως ενεργά και υπεύθυνα αναζητούν επιστημονικά τεκμηριωμένη πληροφόρηση με γνώμονα την αποτελεσματική συμμετοχή τους στην προσπάθεια της κοινωνίας και της πολιτείας για την ανάσχεση της πανδημίας και των επιπτώσεων της.

Τέλος, ο βαθμός επιτυχίας των προγραμμάτων εμβολιασμού θα πρέπει να αξιολογείται διαρκώς λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων, την επιστημονική πρόοδο και την έκταση του εμβολιασμού των πολιτών, ώστε να είναι δυνατό να εξετάζεται το ενδεχόμενο αναθεώρησης της παρούσας γνωμοδότησης εφόσον αυτό καταστεί αναγκαίο προσμετρώντας τα κοινωνικά δικαιώματα και το συλλογικό όφελος έναντι των ατομικών δικαιωμάτων και επιλογών.

Βιβλιογραφικές αναφορές:

Επιτροπή Βιοηθικής Συμβουλίου της Ευρώπης (Committee on Bioethics - DH-BIO- Council of Europe)

<https://www.coe.int/en/web/bioethics/covid-19>

Η παρούσα Γνώμη εγκρίθηκε από όλα τα πιο κάτω αναφερόμενα Μέλη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής Κύπρου (με αλφαβητική σειρά), τα οποία ήταν παρόντα κατά τη συνεδρίαση της, ημερομηνίας 20 Ιανουαρίου 2021:

Κωνσταντίνος Ν. Φελλάς	Πρόεδρος
Γεώργιος Παπαντωνίου	Αντιπρόεδρος
Αναστασία Νικολοπούλου	Μέλος
Άντρη Παναγιώτου	Μέλος
Αντώνης Φαρμακάς	Μέλος
Ιωάννης Κκολός	Μέλος
Κλεόπας Κλεόπα	Μέλος
Κυριάκος Φελέκκης	Μέλος
Κωνσταντίνα Καπνίση	Μέλος
Μάριος Καριόλου	Μέλος
Χριστίνα Λοΐζου	Μέλος